Pojęcia kluczowe: *stałe źródło dochodu, odpowiedzialność karna, kodeks karny, wymiar kary*

Adam Błachnio

Pojęcie „stałego źródła dochodu". Uwagi na tle art. 270a § 2 k.k. i art. 271a § 2 k.k.

Abstrakt

Artykuł omawia problematykę związaną z pojęciem „stałego źródła dochodu" jako znamienia czynów zabronionych określonych w art. 270a § 2 k.k. oraz art. 271a § 2 k.k. W artykule zwrócono uwagę na problemy związane ze zdefiniowaniem „dochodu" na gruncie Kodeksu karnego i innych ustaw, konsekwencje szerokiego ujęcia omawianego pojęcia, jak również problemy wynikające ze wzajemnych relacji art. 270a § 2 k.k. oraz art. 271a § 2 k.k. oraz art. 65 § 2 k.k. W konsekwencji poddano negatywnej ocenie dotychczasowe stanowisko reprezentowane przez SN i prowadzące do wykładni rozszerzającej omawianych przepisów.

I. Wstęp

Stałe źródło dochodu na gruncie obowiązującego Kodeksu karnego stanowi – obok działania w zorganizowanej grupie przestępczej, przestępstwa o charakterze terrorystycznym i recydywy – jedną z okoliczności będących podstawą do wymierzenia sprawcy kary z nadzwyczajnym jej obostrzeniem[1]. Zgodnie z art. 65 § 1 k.k. przepisy dotyczące wymiaru kary, środków karnych oraz środków związanych z poddaniem sprawcy próbie, przewidziane wobec sprawcy określonego w art. 64 § 2, stosuje się także do sprawcy, który z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu lub popełnia przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa, oraz wobec sprawcy przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Okoliczność ta została unormowana w części ogólnej ustawy karnej, ale dodatkowo ustawodawca wprowadził co najmniej kilka typów czynów zabronionych, w znamionach których uczynienie sobie przez sprawcę stałego źródła dochodu z popełnienia określonego przestępstwa stanowi typ kwalifikowany czynu zabronionego.

1 Zob. art. 64–65 k.k., ale także np. art. 57b k.k.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

Sytuacja taka została przewidziana w art. 270a § 2[2] oraz w art. 271a § 2 k.k.[3] Nie jest to jednak wyjątek w prawie polskim. Analogicznym znamieniem posługują się również przepisy okołokodeksowe, w szczególności art. 116 ust. 2, art. 117 ust. 2 i art. 118 ust. 2 ustawy z dnia 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych[4], art. 305 ust. 3 ustawy z dnia 30.06.2000 r. Prawo własności przemysłowej[5], art. 14 ustawy z dnia 2.03.2001 r. o wyrobie alkoholu etylowego oraz wytwarzaniu wyrobów tytoniowych[6], art. 42 ust. 3 ustawy z dnia 18.10.2006 r. o wyrobie napojów spirytusowych oraz o rejestracji i ochronie oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych[7], art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 1.07.2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów[8], art. 96 ust. 3 i art. 98 ust. 2 ustawy z dnia 25.08.2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia[9] czy art. 77 ust. 2 i art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 25.06.2015 r. o leczeniu niepłodności[10]. O ile regulacja przewidziana w art. 65 § 1 k.k. stanowi ogólną dyrektywę nakazującą, w przypadku każdego przestępstwa, stosowanie reguł związanych z obostrzeniem kary i przewidzianych w art. 64 § 2 k.k., o tyle regulacje art. 270a § 2 k.k. i art. 271a § 2 k.k. stanowią *lex specialis* wobec art. 65 § 1 i przesłanki (a raczej jedną z przesłanek) wpływającej na utworzenie typów kwalifikowanych tzw. przestępstw fakturowych. Na gruncie tak przyjętego rozwiązania powstaje szereg problemów z nim związanych, a w szczególności ustalenie, czym w ogóle jest „stałe źródło dochodu" i jaki jest zakres pojęciowy użytego przez ustawodawcę sformułowania czy jaka jest wzajemna relacja art. 65 § 1 k.k. z regulacjami części szczególnej Kodeksu karnego bądź prawa karnego pozakodeksowego, w których ustawodawca posługuje się właśnie tym sformułowaniem jako jedną z przesłanek odpowiedzialności karnej. Odpowiedzi na te pytania mają kluczowe znaczenie nie tylko

2 Art. 270a § 1. Kto, w celu użycia za autentyczną, podrabia lub przerabia fakturę w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub takiej faktury jako autentycznej używa, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, albo z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

3 Art. 271a § 1. Kto wystawia fakturę lub faktury, zawierające kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest znaczna, poświadczając nieprawdę co do okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub takiej faktury lub faktur używa, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, albo z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

4 T.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 24.

5 T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1170.

6 T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 262.

7 T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1584.

8 T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1185.

9 T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1448.

10 T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 442.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

dla prawidłowego zrekonstruowania normy sankcjonowanej opisującej zachowanie sprawcy, ale także dla zakresu ponoszenia odpowiedzialności karnej i poprawnego stosowania określonego rodzaju środków reakcji karnej.

II. Pojęcie stałego źródła dochodu

Pojęcie „stałego źródła dochodu" nie zostało zdefiniowane na gruncie Kodeksu karnego ani żadnego innego aktu prawnego. Dlatego też należy odwołać się do wykładni literalnej znaczenia użytego przez ustawodawcę sformułowania. Użyty zwrot składa się z trzech członów określających zachowanie sprawcy. „Stałe" oznacza tyle co trwałe, czynne, niezmienne[11]. Coś jest stałe, gdy „trwa bez przerwy, odbywa się regularnie[12]. Wykładnia gramatyczna wskazuje, że pojęcie stałości wiąże się przede wszystkim z pewną powtarzalnością, utrzymywaniem przez pewien czas określonego stanu rzeczy. Stałość zachowania jest czymś przeciwnym wobec jego jednorazowości. Tym samym mówiąc o stałym źródle dochodu, należy mieć na uwadze zachowanie o powtarzalnym charakterze, cechujące się wielokrotnością i systematycznością działalności przestępczej. Nie może ona zatem polegać na jednorazowym uzyskaniu środków dochodu materializującym się w pojedynczym akcie czynu sprawcy[13], a co najmniej kilkukrotnym jego zachowaniu[14].

Z kolei pojęcie „źródła" utożsamiane jest z „tym, co skądś pochodzi", „to, co stanowi początek czegoś"[15]. Tym samym wprowadzone przez ustawodawcę sformułowanie „stałe źródło" oznacza pozyskiwanie z określonego „procederu" przez pewien czas określonych pożytków. To działalność przestępcza ma stanowić podstawę uzyskania dochodu, jego przyczynę. Dodatkowo, jak wskazuje się w orzecznictwie, „stałe źródło" (dochodu) nie musi być podstawowym źródłem zarobkowania sprawcy. Nie jest istotna wysokość dochodu uzyskiwanego przez sprawcę z popełnienia przestępstwa, w szczególności nie ma jakiegokolwiek znaczenia okoliczność, że dochód ten stanowi minimalny odsetek wszystkich dochodów sprawcy[16]. Podobnie stwierdził SA w Katowicach w wyroku z dnia 10.05.2021 r., wskazując, że „Ustalenie, że sprawca z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu, jest możliwe zarówno

11 Zob. M. Szymczak (w:) *Słownik języka polskiego. Tom trzeci R–Ż*, red. M. Szymczak, Warszawa 1983, s. 217.

12 Zob. https://sjp.pwn.pl/slowniki/sta%C5%82y.html – hasło „stałe".

13 Zob. wyrok SN z 20.04.2005 r. (III KK 27/05), Lex/el. nr 149637.

14 Jak trafnie zauważa K. Janczukowicz, w doktrynie istnieją rozbieżności dotyczące sformułowania „stałości". Zasadniczo przyjmowane jest, że okres uzyskiwania dochodu powinien przekraczać trzy miesiące, jednakże można spotkać się również z poglądami, że nawet miesięczne (ale nie jednorazowe) uzyskiwanie dochodu może mieć cechę stałości – zob. K. Janczukowicz, *Stałe źródło dochodu jako podstawa nadzwyczajnego obostrzenia kary*, Lex/el. 2016; zob. też wyrok SA w Szczecinie z 10.11.2022 r. (II AKa 179/22), Lex/el. nr 3447221.

15 M. Szymczak, *Słownik…*, s. 1081.

16 Zob. wyrok SA we Wrocławiu z 17.10.2022 r. (II AKa 80/22), Lex/el. nr 3514194, zob też wyrok SO w Poznaniu z 19.02.2020 r. (III K 58/19), Lex/el. nr 3102968.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

wtedy, gdy jego działalność przestępcza jest długotrwała, jak i wtedy, gdy trwała krótko, ale sprawca sobie ją zorganizował w okolicznościach świadczących o zamiarze stałego wykorzystywania przygotowanego procederu. Dochody z działalności przestępczej nie muszą stanowić głównych dochodów sprawcy, a takie czy inne przeznaczenie dochodu z przestępstwa nie ma tu znaczenia (…) Znamię stałego źródła dochodu wynikające z normy art. 65 § 1 k.k. jest zrealizowane zarówno w sytuacji, gdy działalność przestępcza jest jedynym źródłem dochodu sprawcy, jak i wówczas, gdy stanowi dodatkowe, ale regularne źródło dochodu, przy czym nie jest istotna wysokość tego dochodu, jak również cel, na jaki sprawca przeznaczył osiągniętą z przestępstwa korzyść majątkową. Decydujący dla oceny, czy mamy do czynienia z realizacją tego znamienia jest sposób w jaki doszło do pozyskania tej korzyści, a zatem sprzeczny z obowiązującym porządkiem prawnym, długotrwały i powtarzalny"[17].

Największy problem, a zarazem istotę dla ustalenia znaczenia omawianego zwrotu stanowi jednak pojęcie „dochodu", które w potocznym rozumieniu utożsamiane jest z „sumą wpływów pieniężnych w gospodarstwie państwa, przedsiębiorstwa, jednostki w określonym czasie pomniejszoną o koszty ich uzyskania"[18]. Zdefiniowanie w powyższy sposób stałego źródła dochodu, na gruncie wykładni językowej, powinno być zatem utożsamiane z trwałym powielaniem wpływów pieniężnych, a więc z czymś, co stanowi powtarzalne pozyskiwanie środków finansowych. Wykładnia językowa, wobec braku jednoznacznego rezultatu, powinna być jednak uzupełniona o dyrektywy wykładni systemowej, a więc o odwołanie się do innych norm prawnych obowiązujących w danym systemie, co ma służyć potwierdzeniu, a w skrajnej sytuacji (wobec oczywiście nieracjonalnych wniosków płynących z wykładni językowej) korekcie, znaczenia ustalonego przez wykładnię językową[19]. W omawianej sytuacji jest to o tyle uzasadnione, że „dochód" jest pojęciem związanym z finansami, w szczególności z prawem podatkowym, które nim operuje co najmniej od kilkudziesięciu lat. O ile w doktrynie prawa podatkowego można znaleźć co najmniej kilka teorii samego pojęcia dochodu[20], to dochód został zdefiniowany w ustawie z dnia 26.07.991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych[21] jako przychód pomniejszony o koszty jego

17 Wyrok SA w Katowicach z 10.05.2021 r. (II AKa 209/20), Lex/el. nr 3335478; zob też wyrok SA w Katowicach z 18.03.2021 r. (II Aka 376/20), Lex/el. nr 3371912.

18 M. Szymczak (w:) *Słownik języka polskiego. Tom pierwszy A–K*, red. M. Szymczak, Warszawa 1982, s. 416, https://sjp.pwn.pl/slowniki/doch%C3%B3d.html – hasło „dochód".

19 Zob. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 161 i nast.

20 Np. pojęcie dochodu oparte na teorii źródeł, w myśl której dochodem jednostki jest nowa wartość uzyskiwana regularnie ze stałego źródła przychodu należącego do jednostki, czy teoria czystego przyrostu majątkowego, gdzie dochód utożsamiany jest ze wszelkim przyrostem wartości majątku, uzyskanym w określonym czasie, niezależnie od źródła, czy pojęcie dochodu rynkowego rozumianego jako wygospodarowany przez jednostkę i zrealizowany czysty przyrost majątkowy – zob. H. Litwińczyk (w:) *System prawa finansowego*, t. 3, *Prawo daninowe*, red. L. Etel, Warszawa 2010, s. 187–188 oraz cytowana tam literatura.

21 Dz.U. z 2024 r. poz. 226 z późn. zm.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

uzyskania[22]. W tym kontekście możemy mówić o dochodzie brutto i netto. Dochód brutto to uzyskana wartość pieniężna (przychód) pomniejszona o koszty jej uzyskania, zaś dochód netto to ta sama wartość, jednak pomniejszona nie tylko o koszty jej uzyskania, ale także o podatek dochodowy[23]. W jednym i drugim przypadku dochód w rozumieniu ustawy utożsamiany jest z pewną wartością dodaną do stanu posiadania jednostki, która podlega obowiązkowi podatkowemu. Przy przyjęciu zatem, że dochodem jest uzyskanie pewnej wartości dodanej, pewnego składnika majątkowego, powstaje problem, czy również za dochód możemy uznać sytuację, w której będzie on polegał na pomniejszeniu pasywów z naszej strony. Tym samym czy pojęcie dochodu może oznaczać sytuację, w której wskutek naszego zachowania nie musimy odprowadzić bądź to pewnej należności np. na rzecz Skarbu Państwa, bądź też nie musimy przeznaczać środków finansowych na zakup określonego dobra (np. utworu w wersji oryginalnej). Na stanowisku takim – w kontekście uszczupleń podatkowych – stanął SN. W wyroku z dnia 7.05.1976 r., sygn. II KR 69/76, Sąd Najwyższy stwierdził, że „uniknięcie opodatkowania oznacza osiągnięcie większego nienależnego dochodu, wobec czego stałe niepłacenie podatków lub ich części oznacza uczynienie sobie z tego również stałego źródła dochodu"[24]. Pogląd ten został podzielony również w kilku innych judykatach, jak i wśród niektórych przedstawicieli doktryny[25]. I tak przykładowo SO Warszawa-Praga w Warszawie w wyroku z dnia 19.04.2016 r. stwierdził, że o uczynieniu sobie z przestępstw skarbowych stałego źródła dochodu świadczy m.in. to, że „Pieniądze «na podatek» przeznaczał na utrzymanie własne i bieżące prowadzenie firmy"[26]. Pozornie mogłoby się wydawać, że tak właśnie jest, albowiem stan naszego majątku w takiej sytuacji ulega zwiększeniu, a właściwie nie ulega pomniejszeniu o określoną kwotę pieniężną. Skoro wskutek popełnienia czynu zabronionego nie powiększam swoich pasywów (a przez to zwiększam moje aktywa), to stan mojego posiadania rośnie o wartość tego, co nie uległo pomniejszeniu. Problem jednak w tym, że wykładnia literalna i systemowa wydaje się przeczyć takiej interpretacji dochodu.

22 Zob. art. 26, zgodnie z którym podstawę obliczenia podatku stanowi dochód, obliczany w sposób wskazany w ustawie (a więc w pewnym uproszczeniu po potrąceniu kosztów jego uzyskania i innych kwot podlegających odliczeniu od przychodu).

23 Z uwagi na kazuistykę ustaw podatkowych powyższe wskazania stanowią pewne uproszczenie pojęcia dochodu. W kontekście historycznym należy wskazać, że ustawa o państwowym podatku dochodowym i podatku majątkowym z 16.07.1920 r. (Dz.U. z 1920 r. nr 82 poz. 550) w art. 6 *expressis verbis* wskazywała, że „za dochód uważa się sumę wszystkich przychodów w pieniądzach lub wartościach pieniężnych, otrzymanych z poszczególnych źródeł, wymienionych w art. 3, po strąceniu kosztów osiągnięcia, zachowania i zabezpieczenia tych przychodów, łącznie z corocznem prawidłowem odpisaniem na zużycie budynków, maszyn i wszelkiego rodzaju martwego inwentarza, oraz po potrąceniu strat częściowych lub całkowitych w przedmiotach, podlegających zużyciu i służących do osiągnięcia dochodu, o ile odpisań na zużycie oraz strat nie uwzględniono już w kosztach wyżej wymienionych".

24 Wyrok SN z 7.05.1976 r. (II KR 69/76), OSNPG 1976/11, poz. 111.

25 Zob. np. L. Wilk (w:) L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy*, Warszawa 2021, Legalis, komentarz do art. 37 k.k.s.; G. Skowronek, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 37 k.k.s.; V. Śliwińska-Piżoń, *Przesłanki nadzwyczajnego obostrzenia kary w kodeksie karnym skarbowym*, „Prokuratura i Prawo" 2007/12, s. 70; F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. 1, *Komentarz do art. 1–53 k.k.s.*, Zakamycze 2006, s. 442; Z. Radzikowska (w:) G. Bogdan, A. Nita, Z. Radzikowska, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy z komentarzem*, Gdańsk 2000, s. 92–93.

26 Wyrok SO Warszawa-Praga w Warszawie z dnia 19.04.2016 r. (VI Ka 260/16), Lex/el. nr 2027646.

Jeżeli dochodem w rozumieniu przepisów prawa podatkowego jest przychód pomniejszony o koszty jego uzyskania, to musi on stanowić pewne przysporzenie w majątku sprawcy, stanowiące wartość dodaną. Definicja taka – wynikająca z prawa podatkowego – musi podlegać dodatkowo pewnej korekcie. Mianowicie dochód (przy założeniu, że granicę stanowi wykładnia literalna) stanowią „wpływy" do majątku, nie zaś wstrzymanie pasywów. Tym samym ciężko uznać za dochód tzw. stratę, a więc sytuację, w której koszty uzyskania przekroczą wartość dochodu. Dochód musi zatem być związany z pozyskaniem określonego składnika majątkowego (najczęściej kwoty pieniężnej), nie zaś z brakiem jego pomniejszania. Oprzeć się można na prostym przykładzie posługiwania się nierzetelnymi fakturami celem zwiększenia podatku naliczonego i następnie obniżenia podlegającego do wpłaty podatku należnego (art. 271a k.k., art. 62 § 2 k.k.s. w zb. z art. 56 § 1 k.k.s. w zw. z art. 7 § 1 k.k.s.), gdy sprawca takiego czynu zabronionego zasadniczo nie uzyskuje żadnego przysporzenia w swoim majątku. Zyskiem takiego sprawcy jest zmniejszenie zobowiązania podatkowego, które ma zapłacić do właściwego urzędu skarbowego. Czy zatem zachowanie o tak określonych znamionach (tak samo jak nabywanie tzw. pirackiej kopii utworu muzycznego za 1/10 ceny rynkowej oryginalnego utworu), zawierające dodatkowo element powtarzalności (stałości), będzie stanowiło stałe źródło dochodu dla danego przedsiębiorcy czy dla danego studenta, który nabywa w ten sposób utwory muzyczne. Uważam, że w takiej sytuacji trudno w ogóle mówić o dochodzie, a w efekcie także o stałym źródle dochodu. Sprawca taki zmniejsza swoje pasywa wskutek pozyskania określonej rzeczy czy dokumentu w sposób sprzeczny z prawem. Nie stanowi to jednak dochodu i nie prowadzi do sytuacji, w której wskutek tego zachowania uzyskiwałby on dodatkowe środki pieniężne (czy inne wartości majątkowe). Celem takiego zachowania jest zmniejszenie po swojej stronie pasywów, a więc doprowadzenie do sytuacji, w której nie będzie musiał dodatkowo obciążać swojego majątku – nie zaś pozyskiwanie nowych środków finansowych. Oczywiście każda sytuacja podlega indywidualnej ocenie, albowiem nawet w przytoczonym przykładzie, przedsiębiorcy pozyskującego nierzetelne faktury, stan faktyczny może zostać tak opisany, że uznamy, iż osoba taka uczyniła sobie jednak z pozyskiwania nierzetelnych faktur stałe źródło dochodu. Problem w tym, że będzie on wymagał jednak pewnej modyfikacji. Otóż – moim zdaniem – możliwe są zasadniczo dwie sytuacje. Pierwsza, polegająca na tym, że ów przedsiębiorca pozyskuje taką ilość poświadczających nieprawdę faktów, że łączna wartość podatku VAT z nich wynikająca skutkuje jej przewyższeniem nad wartość podatku należnego do zapłaty. W efekcie taki przedsiębiorca (sprawca) będzie mógł wystąpić o tzw. nienależny zwrot podatku VAT. Jeżeli będzie on w miarę regularny i wypełniający znamiona „stałego", to możemy powiedzieć, że uczynił sobie z tego przestępstwa (przestępstwa skarbowego) stałe źródło dochodu (przy zmienionej kwalifikacji prawnej na czyn z art. 271a § 1 k.k. w zb. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz z art. 62 § 2 k.k.s. w zb.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

z art. 76 § 1 k.k.s. w zw. z art. 7 § 1 k.k.s.). Osoba taka będzie bowiem uzyskiwała od Skarbu Państwa na rachunek bankowy wypłatę środków majątkowych, które będą zwiększały jej aktywa (a nie tylko obniżały pasywa w postaci obniżenia podatku do zapłaty). Druga sytuacja będzie obejmowała osoby, które z omawianego procederu uczyniły sobie sposób zarobkowania – wystawiają tzw. faktury kosztowe (a więc niepotwierdzające określonych zdarzeń gospodarczych) w zamian za określoną korzyść majątkową. Niejako faktura staje się wtedy przedmiotem obrotu jak każde inne dobro i pozwala „klientowi" zakupującemu taką fakturę na obniżenie podatku należnego w sposób wskazany powyżej. Osoby takie wprost uzyskują dochód w postaci środków finansowych, pozyskanych od osób, na rzecz których wystawiły nierzetelne faktury czy pośredniczyły w takim obrocie. Również w tej sytuacji uważam, że – przy założeniu spełnienia znamienia stałości – można mówić, że z popełnionego przestępstwa uczyniły sobie one stałe źródło dochodu[27]. Co istotne, można spotkać się ze stanowiskiem orzecznictwa, które pośrednio wydaje się potwierdzać omawianą tezę. Otóż SA w Łodzi w wyroku z dnia 10.04.2014 r., sygn. II AKa 45/14, wskazał, że „Stałym źródłem dochodu, o którym mowa w art. 65 § 1 k.k., jest sprzeczna z prawem praktyka przestępcza uprawiana przez sprawcę regularnie i przynosząca mu stałe dochody, zbliżona swą stałością do dochodów uzyskiwanych z normalnej pracy i zapewniająca sprawcy czy to główne, czy uboczne, ale stałe dochody"[28]. Z użytego przez sąd sformułowania można wyprowadzić wniosek, że to „stałe źródło" musi „przynosić sprawcy dochód", i to „dochód" zbliżony do uzyskiwanego ze stosunku pracy (a więc niejako wynagrodzenia – A.B), a więc nie obniżanie własnych zobowiązań, ale pozyskiwanie środków finansowych pozwalających na egzystencję i ich wydatkowanie.

Nim przejdę do próby odpowiedzi na pytanie, czy – a jeżeli tak, to w jaki sposób – możemy nazwać takie zachowanie (poza oczywiście realizacją typu podstawowego określonego czynu zabronionego), chciałbym zwrócić uwagę na jeszcze jeden argument, wynikający z konsekwencji interpretacyjnej. Mianowicie odrzucając powyższy tok rozumowania i przyjmując, że obniżenie w sposób stały pasywów stanowi stałe źródło dochodu, należy także uznać, że każde przestępstwo niealimentacji z art. 209 § 1 k.k. musi być zakwalifikowane w związku z art. 65 § 1 k.k., a tym samym wymierzana kara musi obejmować warunki nadzwyczajnego obostrzenia z art. 64 § 2 k.k., jak również inne obostrzenia wiążące się z jego zastosowaniem. Sprawca taki, nie wywiązując się z obowiązku alimentacyjnego, również zwiększa swoje aktywa w sposób bierny – poprzez ich utrzymanie i możliwość przeznaczenia środków pieniężnych na inny cel niż wynikający z nałożonego na niego obowiązku. W takim postrzeganiu jest to również „stałe źródło dochodu". Analogicznie sytuacja będzie wyglądała w przypadku kradzieży energii elektrycznej z art. 278 § 5 k.k., albowiem „dochód" sprawcy polegał będzie

27 Analogiczne rozważania należy odnieść do osób korzystających z nielegalnego oprogramowania, utworów muzycznych etc.

28 Wyrok SA w Łodzi z dnia 10.04.2014 r. (II AKa 45/14), Lex/el. 1461100.

na „niepłaceniu" za energię, a więc na utrzymaniu stanu posiadania, nie zaś na jego zwiększeniu. Sprawcy takich przestępstw (poza różnicą w posłużeniu się określonym dokumentem przy art. 271a k.k.) swoim zachowaniem zmierzają dokładnie do tego samego, do czego ten przykładowy przedsiębiorca posługujący się nierzetelnymi fakturami – w wyniku okresowego działania, a więc do zachowania (niepomniejszania) swojego majątku, nie zaś do uzyskiwania dochodu analogicznego do tego, jaki jest ze stosunku pracy (i który umożliwia przynajmniej substytut utrzymania).

III. Stałe źródło dochodu – czy korzyść majątkowa

Rozważania poczynione wyżej prowadzą do wniosku, że samo pozyskiwanie nierzetelnych czy podrobionych faktur nie przesądza jeszcze o zaistnieniu znamienia w postaci stałego źródła dochodu. Wydaje się, że w takiej sytuacji dochodzi do błędnego utożsamienia stałego źródła dochodu z korzyścią majątkową, które to pojęcie jest zakresowo szersze. Do kwestii tej odnosi się częściowo ustawodawca, wskazując w art. 115 § 4 k.k., że korzyścią majątkową lub osobistą jest korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego. Przepis ten – jak słusznie wskazuje J. Majewski – pełni jedynie funkcję definicji zakresowej[29]. Autor ten, powołując się na uchwałę SN z dnia 30.01.1980 r., sygn. VII KZP 41/78[30], słusznie zauważa, że „uzyskanie przez określoną osobę korzyści majątkowej manifestuje się powiększeniem jej majątku, tj. powiększeniem tzw. aktywów majątkowych lub pomniejszeniem tzw. pasywów majątkowych albo też uniknięciem przez nią zmniejszenia majątku, niekoniecznie zmniejszenia majątku w ogóle, również zmniejszenia w wyższym stopniu"[31]. Takie ujęcie wydaje się powszechnie akceptowane w doktrynie i orzecznictwie[32]. Powyższe prowadzi do wniosku, że korzyścią majątkową jest każde przysporzenie majątku własnego polegające bądź to na pozyskaniu określonych aktywów (najczęściej środków finansowych), bądź to na zapobiegnięciu jego uszczupleniu (a więc na pomniejszeniu pasywów). Ponadto, co oczywiste, korzyść majątkowa – zasadniczo inaczej niż stałe źródło dochodu – może mieć charakter jednorazowy. W takim ujęciu pozyskiwanie nierzetelnych (czy podrobionych) faktur i ich wykorzystywanie w rozliczeniach z organami podatkowymi niewątpliwie stanowi korzyść majątkową, ale już nie stałe źródło dochodu.

29 J. Majewski (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024, s. 695.

30 Uchwała SN z dnia 30.01.1980 r. (VII KZP 41/78), OSNKW 1980/3, poz. 24.

31 J. Majewski, (w:) *Kodeks…*, s. 696–697.

32 Zob. np. postanowienie SN z dnia 30.05.2017 r. (II KK 156/17), Lex/el. nr 2298294; J. Giezek (w:) *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, Lex/el. 2025, komentarz do art. 115 k.k.; R.A. Stefański, *Przepadek korzyści majątkowej uzyskanej przez sprawcę przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo" 2001/3, s. 155; J. Bojarski, O. Górniok (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, Lex/el. 2025, komentarz do art. 115 k.k. czy T. Oczkowski (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023, Lex/el. 2025, komentarz do art. 115 k.k.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

IV. Stałe źródło dochodu – jako znamię normy sankcjonowanej a regulacja art. 65 § 1 k.k.

Kolejnym problemem, jaki się wyłania przy analizie przepisów karnych posługujących się sformułowaniem „stałe źródło dochodu", jest wzajemna relacja pomiędzy art. 65 § 1 k.k., stanowiącym ogólną podstawę nadzwyczajnego obostrzenia kary (m.in. właśnie z uwagi na uczynienie sobie przez sprawcę przestępstwa z tego procederu stałego źródła dochodu), a przepisami części szczególnej k.k. (lub innych ustaw), w których typizując typ kwalifikowany danego czynu zabronionego, ustawodawca posłużył się właśnie takim znamieniem kwalifikującym. Generalnie zastosowanie normy z art. 65 § 1 k.k. i przyjęcie, iż sprawca swoim zachowaniem uczynił sobie z popełnienia przestępstwa stałe źródło dochodu, skutkuje koniecznością zastosowania nadzwyczajnego obostrzenia kary, przewidzianego w art. 64 § 2 k.k., a więc wymierzenie kary pozbawienia wolności za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Przepis ten wprowadza zatem istotną modyfikację normy sankcjonującej, stanowiąc jednocześnie podstawę prawną do wymierzenia kary nadzwyczajnie obostrzonej. Problem w tym, że „stałe źródło dochodu" jest także samodzielnym znamieniem typizującym, którego zastosowanie w przypadku art. 270a § 2 k.k. lub art. 271a § 2 k.k. wprowadza typy kwalifikowane tychże czynów zabronionych – i co istotne – podwyższając dolną i górną granicę wymiaru kary w sposób przekraczający dyrektywy wynikające z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. (odpowiednio od 3 lat pozbawienia wolności do lat 20). Na tym gruncie powstaje pytanie – jaki jest wzajemny stosunek tychże przepisów i czy stosując typy kwalifikowane z art. 270a § 2 k.k. i z art. 271a § 2 k.k., sąd winien powołać w podstawie prawnej orzeczenia także art. 65 § 1 k.k. W tej sytuacji godne rozważenia są trzy drogi interpretacyjne. Pierwsza zakłada, że należy powołać oba wskazane przepisy – co w efekcie doprowadzi do podwójnego zaostrzenia odpowiedzialności karnej na podstawie tej samej przesłanki. Będzie tak dlatego, że w pierwszej kolejności § 2 art. 270a i art. 271a k.k. stanowią już typy kwalifikowane tychże przestępstw, zaś art. 65 § 1 k.k. przewiduje również zaostrzenie kary. Tym samym należałoby do owych typów kwalifikowanych z art. 270a § 2 k.k. i art. 271a § 2 k.k. zastosować dodatkowo obostrzenie wynikające z art. 64 § 2 k.k. i przyjąć jako dolną granicę wymiaru kary 4 lata i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Druga możliwość zakłada, że należy zastosować wyłącznie obostrzenie kary przewidziane w przepisie typizującym, bez stosowania art. 65 § 1 k.k. I wreszcie trzecia możliwość interpretacji prowadzi do wniosku, w myśl którego należy stosować tylko te obostrzenia wynikające z art. 65 § 1 k.k. i art. 64 § 2 k.k., które nie są podobne do

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

tych wynikających z wprowadzenia typu kwalifikowanego (a więc zagrożenia karą)[33]. Uważam, że analiza powyższych przepisów przemawia za trzecim stanowiskiem, a mianowicie że w zakresie obostrzeń o podobnym charakterze, a więc w zakresie wymiaru kary, należy stosować przepisy typów kwalifikowanych z art. 270a § 2 k.k. i art. 271a § 2 k.k. To te przepisy powinny stanowić podstawę wymiaru kary dla sprawców – bez uwzględnienia ponownego ich obostrzenia w oparciu o art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. Przemawia za tym przede wszystkim wykładnia literalna i dyrektywa zakazu wykładni *per non est*[34]. Po drugie, normy sankcjonujące z tzw. zbrodni fakturowych pochłaniają obostrzenia wynikające z części ogólnej Kodeksu karnego w zakresie wymiaru kary i stanowią wobec nich *lex specialis*. Jednocześnie, co istotne, ujęcie takie umożliwia „rozciągnięcie" pozostałych konsekwencji wynikających z art. 65 § 1 i art. 64 § 2 k.k. na inne kwestie związane z odpowiedzialnością sprawcy, takie jak obowiązek dozoru (art. 73 § 2 k.k.) czy warunki stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 78 § 2 k.k., art. 80 § 2 k.k.)[35]. Pogląd taki wyraził również G. Łabuda, który stwierdza, że „wszędzie tam, gdzie typ czynu zabronionego operuje rzeczonym znamieniem, wyłączeniu podlega art. 65 § 1 k.k., co oznacza, że nie stosuje się obostrzeń przewidzianych w art. 65 § 1 i art. 64 § 2 k.k. Pozostałe konsekwencje należy stosować (np. rygory warunkowego przedterminowego zwolnienia przewidziane wobec multirecydywy). Oznacza to, że przepis określający przestępstwo operujące znamieniem stałości źródła dochodu uzyskiwanego z przestępstwa stanowi *lex specialis*, z kolei przepis art. 65 § 1 k.k. stanowi *lex generalis*"[36].

V. Zakończenie

Analiza przedstawionego problemu wskazuje, że nie jest do końca klarowne postrzeganie „stałego źródła dochodu" jako okoliczności stanowiącej podstawę do nadzwyczajnego obostrzenia kary. Rozbieżności interpretacyjne dotyczą nie tylko „stałości dochodu", ale przede wszystkim wydaje się zasadne stwierdzenie, że samo pojęcie „dochodu" jest problematyczne. Na gruncie obecnie przyjętych uregulowań, wbrew stanowisku przyjętemu m.in. w orzecznictwie SN, uważam, że pojęcie dochodu należy interpretować w sposób literalny, systemowy i zawężający, a więc poprzez jego utożsamienie z uzyskaniem środków finansowych lub innych dóbr, które zwiększają nasze aktywa, nie zaś z sytuacją, w której dochodzi do obniżenia pasywów, a więc niejako w sposób bierny. Interpretacja przeciwna prowadzi czasem do irracjonalnych

33 Zob. A. Sakowicz (w:) *Kodeks karny*, t. 1, *Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2021, Legalis, komentarz do art. 65 k.k.

34 W przeciwnym względzie omawiany zapis stałby się zbędny.

35 Tak też A. Sakowicz, (w:) *Kodeks…*

36 Zob. G. Łabuda (w:) *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, Lex/el., komentarz do art. 65 k.k.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

sytuacji, w których każde przestępstwo niealimentacji musiałoby być analizowane pod kątem stałego źródła dochodu i nadzwyczajnego obostrzenia kary. Ponadto uważam, że ujęcie zaprezentowane przez SN w przytoczonym uprzednio wyroku z dnia 7.05.1976 r. wykracza poza wykładnię literalną i nie czyni w sposób klarowny rozróżnienia pomiędzy stałym źródłem dochodu a korzyścią majątkową.

dr Adam Błachnio

Adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, prokurator Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie, autor lub współautor kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa karnego materialnego, procesowego i skarbowego, stały wykładowca Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, afiliacja Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Assistant professor at the Faculty of Law and Administration of the Cardinal Stefan Wyszynski University in Warsaw, public prosecutor of the District Prosecutor's Office of Warsaw-Praga in Warsaw, author or co-author of several dozen publications in the field of penal law, procedural criminal law and fiscal penal law, permanent lecturer at the National School of Judiciary and Public Prosecution, affiliated with the Faculty of Law and Administration of the Cardinal Stefan Wyszynski University in Warsaw.

Abstract

Keywords: *regular source of income, criminal responsibility, Penal Code, punishment*

The concept of 'regular source of income'. Comments in the context of Article 270a(2) and Article 271a(2) of the Penal Code

The article discusses the issues related to the concept of 'regular source of income' as a feature of prohibited acts defined in Article 270a(2) of the Penal Code and Article 271a(2) of the Penal Code. The article draws attention to the problems

related to defining 'income' in the Penal Code and other acts, the consequences of a broad understanding of the discussed concept, as well as problems resulting from the mutual relationships between Article 270a(2) of the Penal Code, Article 271a(2) of the Penal Code and Article 65(2) of the Penal Code. As a result, a negative assessment is expressed of the position represented so far by the Supreme Court, which leads to an expansive interpretation of the analysed provisions.

Bibliografia

1. **Bojarski J., Górniok O.** (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, Lex/el. 2025, komentarz od art. 115 k.k.
2. **Giezek J.** (w:) *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, Lex/el. 2025, komentarz od art. 115 k.k.
3. **Janczukowicz K.,** *Stałe źródło dochodu jako podstawa nadzwyczajnego obostrzenia kary*, Lex/el. 2016
4. **Litwińczyk H.** (w:) *System prawa finansowego*, t. 3, *Prawo daninowe*, red. L. Etel, Warszawa 2010
5. **Łabuda G.** (w:) *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, Lex/el., komentarz do art. 65 k.k.
6. **Majewski J.** (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024
7. **Morawski L.,** *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002
8. **Oczkowski T.** (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023, Lex/el. 2025, komentarz od art. 115 k.k.
9. **Prusak F.,** *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. 1, *Komentarz do art. 1–53 k.k.s.*, Zakamycze 2006
10. **Radzikowska Z.** (w:) G. Bogdan, A. Nita, Z. Radzikowska, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy z komentarzem*, Gdańsk 2000
11. **Sakowicz A.** (w:) *Kodeks karny*, t. 1, *Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2021, Legalis, komentarz do art. 65 k.k.
12. **Skowronek G.,** *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 37 k.k.s.
13. **Stefański R.A.,** *Przepadek korzyści majątkowej uzyskanej przez sprawcę przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo" 2001/3
14. **Szymczak M.** (w:) *Słownik języka polskiego. Tom pierwszy A–K*, red. M. Szymczak, Warszawa 1982
15. **Szymczak M.** (w:) *Słownik języka polskiego. Tom trzeci R–Ż*, red. M. Szymczak, Warszawa 1983

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.7

16. **Śliwińska-Piżoń V.,** *Przesłanki nadzwyczajnego obostrzenia kary w kodeksie karnym skarbowym*, „Prokuratura i Prawo" 2007/12
17. **Wilk L.** (w:) L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2021, Legalis, komentarz do art. 37 k.k.s.